

**On Being Evangelical and African:
Byang Kato, Tokunboh Adeyemo, and Tite Tiénou
and the Contextualization Debate**

Wouter van Veelen

Cover photograph: iStock
Printed by: ProefschriftMaken

Sponsored by **STICHTING AFBOUW KAMPEN**

THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT UTRECHT, UITGAANDE VAN DE
NEDERLANDSE GEREFORMEERDE KERKEN

**ON BEING EVANGELICAL AND AFRICAN:
BYANG KATO, TOKUNBOH ADEYEMO, AND TITE TIÉNOU
AND THE CONTEXTUALIZATION DEBATE**

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DE GRAAD VAN DOCTOR IN DE THEOLOGIE,

OP GEZAG VAN DE RECTOR DR. G. HARINCK,

ZO GOD WIL IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

OP VRIJDAG 13 DECEMBER 2024

OM 15.00 UUR AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT,

PLOMPETORENGRACHT 3 TE UTRECHT

door

Wouter Theodoor van Veelen
(15 mei 1982, Rotterdam)

Eerste promotor: Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen

Tweede promotor: Prof. dr. M.T. Frederiks, Universiteit Utrecht

Beoordelingscommissie:

Dr. J.B. Bangura, Evangelische Theologische Faculteit, Leuven

Dr. J.J.A. Colijn

Prof. dr. M. Klaver, Vrije Universiteit Amsterdam

Prof. dr. S. Paas, Vrije Universiteit Amsterdam

Prof. dr. B. van den Toren, Protestantse Theologische Universiteit, Utrecht

Contents

Acknowledgments	vi
Chapter 1: Byang Kato, Tokunboh Adeyemo, and Tite Tiénou and the Contextualization Debate	1
Chapter 2: “No other name!” The Contribution of Byang H. Kato to the Salvation Debate	29
Chapter 3: Between Rejection and Revitalization: Tokunboh Adeyemo and African Traditional Religions	53
Chapter 4: The Gospel as a Life to Live: Tokunboh Adeyemo and the Evangelical Debate on Mission	69
Chapter 5: Prescriptive Theology for the Local Church: Tite Tiénou’s Hermeneutical Contributions to African Evangelical Theology	95
Chapter 6: ‘The Right to Be Different’: Tite Tiénou’s Engagement with Ali Mazrui’s Synthesis of Religions	119
Chapter 7: Gathering the Threads: Contextuality and Evangelical Theology in Africa	139
Samenvatting in het Nederlands	159
Curriculum Vitae	170

Samenvatting in het Nederlands

Vergeleken met andere christelijke stromingen op het Afrikaanse continent, heeft de evangelische beweging in Afrika tot dusverre relatief weinig aandacht gekregen in wetenschappelijke studies. In de afgelopen decennia is veel onderzoek gedaan naar Afrikaanse onafhankelijke kerken en, recenter, de Afrikaanse pinksterbeweging, maar er zijn weinig studies die zich richten op de Afrikaanse evangelische beweging.¹ Deze dissertatie beoogt in een leemte te voorzien door het werk van drie Afrikaanse evangelische theologen te bespreken: Byang Henry Kato (1936–1975), Tokunboh Adeyemo (1944–2010) en Tite Tiénou (1949–).

De evangelische beweging in Afrika wordt doorgaans geassocieerd met de Association of Evangelicals in Africa (AEA), een koepelorganisatie van 40 nationale evangelische allianties, die onderdeel is van de World Evangelical Alliance. De AEA werd in 1966 opgericht door Noord-Amerikaanse zendingsorganisaties, uit bezorgdheid over 'liberale' tendensen binnen het Afrikaanse christendom. Parallel aan het proces van dekolonisatie (globaal genomen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw) lanceerden Afrikaanse katholieke en protestantse theologen, zoals John Agbeti, Bolaji Idowu, John Mbiti en Vincent Mulago, een zoektocht naar zowel kerkelijke als theologische onafhankelijkheid. Ze zochten naar manieren om het evangelie binnen een eigen, Afrikaans (niet-Westers) kader te kunnen verwoorden; als onderdeel van deze 'inculturatie' pleitten zij voor een herwaardering van Afrikaanse traditionele religies (ATR). De AEA werd opgericht vanwege bezorgdheid over de implicaties van deze zoektocht van inculturatiethologen naar wat al snel 'Afrikaanse theologie' heette voor de uniciteit van het christendom. De doelstelling van de AEA was evangelische kerken op het continent te verenigen en het evangelische geluid te versterken. In dit opzicht zag de AEA zich als de tegenhanger van de in 1963 opgerichte All Africa Conference of Churches, die naar de mening van de evangelische beweging een te liberale te koers voer.

Sinds de oprichting in de jaren zestig van de vorige eeuw is de AEA regelmatig verweten dat evangelische theologen de uitdagingen van contextualisatie – de noodzaak om het christelijk geloof uit te drukken in en met oog op een specifieke context – veronachtzaamden. Onderzoekers en beoefenaars van Afrikaanse theologie, zoals Victor Ezigbo, Kwame Bediako, Mercy Oduyoye, David Ngong en John Parratt, suggereren dat AEA-theologen vanwege hun nadruk op de Bijbel als gezaghebbend Woord van God en de uniciteit van Jezus Christus, een Westerse (lees: neokoloniale) theologie uitdragen en de vragen die opkomen

¹ Ik gebruik de woorden 'evangelisch' en 'evangelische beweging' als vertaling van de Engelse termen 'evangelical' en 'evangelicalism'.

vanuit de Afrikaanse context negeren. Door categorisch vast te houden aan de Bijbel als enige en absolute bron van openbaring, zo luidt de kritiek, hebben Afrikaanse evangelische theologen die verbonden zijn aan de AEA te weinig oog voor Afrikaanse realiteiten, zowel in het verleden (ATR) als in het heden (sociaal-politieke kwesties). Deze critici kwalificeren de theologische positie van de AEA als een vorm van Noord-Amerikaans biblicisme dat weinig tot geen relevantie heeft voor postkoloniaal Afrika.

Deze dissertatie onderzoekt de validiteit van deze kritiek door het werk te bestuderen van drie theologen die een belangrijke rol hebben gespeeld in de eerste decennia van de AEA en breed gezien worden als vertegenwoordigers van Afrikaanse evangelische theologie: Byang Kato, Tokunboh Adeyemo en Tite Tiénou. De Nigeriaanse theoloog Byang Kato was van 1973 tot zijn vroegtijdige dood in 1975 de eerste Afrikaanse secretaris-generaal van de AEA, en wordt beschouwd als de grondlegger van het Afrikaanse evangelische denken. Kato werd opgevolgd door de Nigeriaan Tokunboh Adeyemo, die tussen 1978 en 2002 leiding gaf aan de AEA. Onder Adeyemo's leiderschap ontstonden veel AEA-organisaties en breidde het netwerk zich aanzienlijk uit. Tite Tiénou, afkomstig uit Burkina Faso, speelde ook een prominente rol binnen de AEA. Hij volgde Kato op als uitvoerend secretaris van de theologische commissie (1977–1980) en was in de jaren tachtig voorzitter van de door de AEA opgerichte Accrediting Council for Theological Education in Africa.

De term 'contextualisatie' is een belangrijk analytisch concept in deze studie. De literatuur schrijft de formulering en stipulering van contextualisatie toe aan Shoki Coe, directeur van het Theological Education Fund van de Wereldraad van Kerken. Dit concept, dat begin jaren zeventig werd bedacht, geeft uitdrukking aan een groeiend inzicht dat vanaf halverwege de 20^e eeuw ontstond in bepaalde kringen, namelijk dat alle theologie contextueel van aard is, de Westerse theologie niet uitgezonderd. De koloniale periode was ook een periode van grote zendingsactiviteit en Westerse zendelingen verspreidden hun eigen interpretatie van het christelijke geloof wereldwijd. Om het christelijke geloof relevant en begrijpelijk te maken en de katholiciteit van het christelijk geloof te waarborgen, was een vertaalslag naar andere contexten en culturen onontbeerlijk. Contextualisatie onderstreept de waarde en de noodzaak van lokale expressies van het christelijk geloof binnen het wereldchristendom. Theologie ontstaat immers binnen een specifieke historische context en adresseert de vragen van die context. Hiermee werd de lokale context een belangrijke bron voor theologiseren. Deze nieuwe aandacht voor het contextuele karakter van theologie betekende een epistemologische breuk met traditionele theologische benaderingen die de Bijbel en/of traditie als enige uitgangspunt nemen: contextuele theologie ontstaat 'van onderop' en prioriteert de vragen, uitdagingen en worstelingen van lokale christelijke gemeenschappen wereldwijd.

Aanvankelijk stond de internationale evangelische beweging wantrouwend tegenover het concept van contextualisatie, en de inculturatiebenadering in het bijzonder. Betekende de aandacht voor de lokale context niet automatisch een ondermijning van het gezag van de Schrift, waardoor de deur wagenwijd werd opengezet voor syncretisme? Toch werd op het beroemde Internationale Congres over Wereldevangelisatie in Lausanne, Zwitserland, in 1974 (Lausanne I), waar evangelische kerkleiders vanuit de hele wereld onder leiding van Billy Graham samenkwamen, contextualisatie omarmd als een missionaire strategie om het evangelie te vertalen naar andere, niet-Westerse, contexten. Vanaf Lausanne I werd contextualisatie als vertaling (*translation*) het dominante contextualisatie-paradigma binnen de evangelische wereld: uitgangspunt daarbij was dat er een context-overstijgende kern van het evangelie (*kernel* of pit) bestaat, die voor alle christenen wereldwijd hetzelfde is, en een de culturele verpakking (*husk* of schil), die van plaats tot plaats kan variëren. Grondige kennis van andere talen, culturen en contexten was derhalve nodig, en zelfs onontbeerlijk, om het evangelie adequaat te kunnen vertalen. Deze erkenning van het belang van de lokale context als essentieel voor evangelieverkondiging zorgde voor veel controverse binnen de evangelische beweging. Wat is precies de verhouding tussen evangelie en cultuur? In hoeverre mag de context de inhoud van de evangelieboodschap beïnvloeden? Hoe kan syncretisme voorkomen worden? En bovenal: wat moest beschouwd worden als de niet-onderhandelbare kern van het evangelie? Binnen het breed gedragen paradigma van contextualisatie als vertaling ontstond een spectrum van benaderingen en methodes. Waar sommigen vasthielden aan een universeel en tijdloos evangelie dat weliswaar cross-cultureel vertaald moet worden, maar in de kern onveranderlijk is (contextualisatie als missionaire strategie), zagen voornamelijk niet-Westerse evangelische theologen ruimte voor een dynamische interactie tussen de Bijbel en lokale contexten, waardoor het evangelie zelf opnieuw verstaan werd (contextualisatie als theologische methode).

In deze dissertatie wordt het werk van Kato, Adeyemo en Tiénou besproken in relatie tot dit internationale en Afrikaanse contextualisatie-debat. Hoe gingen Kato en zijn opvolgers bij de AEA in op dit thema? Op welke gronden kan gesteld worden dat de eerste generatie AEA-theologen de uitdaging van contextualisatie heeft genegeerd? Waar bevinden deze theologen zich binnen het spectrum van contextualisatie als vertaling? De centrale onderzoeksvraag van deze dissertatie is als volgt: *Beoefenen Afrikaanse evangelische theologen die verbonden zijn aan de AEA, in het bijzonder Byang Kato, Tokunboh Adeyemo en Tite Tiénou, contextualisatie als theologische methode en, zo ja, op welke manieren?*

Deze studie is niet bedoeld om een uitgebreid overzicht te geven van contextualisatie in het Afrikaanse evangelische denken, maar richt zich specifiek op de theologische benadering van Kato, Adeyemo en Tiénou als drie eerste generatie

AEA-theologen die een vooraanstaande rol hebben gespeeld binnen de AEA; betrokkenheid bij de AEA is derhalve een afbakeningscriterium voor dit onderzoek. De belangrijkste methode die in deze studie wordt toegepast is literatuurstudie. Dit proefschrift bestudeert de geschreven theologische output (d.w.z. monografieën, artikelen en meditaties) van Kato, Adeyemo en Tiénou in relatie tot contextualisatie. Middels *close reading* worden hun bijdragen aan het debat over contextualisatie uiteengezet en geanalyseerd. Hierbij maak ik gebruik van het 'oecumenische perspectief' zoals beschreven door de Nigeriaanse onderzoeker Ogbu U. Kalu. Zijn dialogische benadering stelt me in staat om actief te participeren in debatten over Afrikaanse theologie, indachtig mijn positie als buitenstaander die bewust of onbewust wordt gezien als vertegenwoordiger van het dominante Westen.

De dissertatie bestaat uit een bundeling van vijf artikelen die gepubliceerd zijn (of nog zullen worden) in peer-reviewed tijdschriften over interculturele theologie, wereldchristendom en missiologie, plus een inleiding en een conclusie. In de inleiding wordt de vraagstelling afgebakend en gesitueerd in de literatuur, wordt het theoretische framework en de methode van dit onderzoek uiteengezet en wordt kort de historische context geschetst. Elk van de artikelen, hieronder in meer detail besproken, onderzoekt hoe het onderwerp contextualisatie wordt geadresseerd in het oeuvre van één van de drie theologen. In de conclusie worden de bevindingen uit de vijf artikelen met elkaar in gesprek gebracht en wordt de onderzoeksvraag beantwoord.

Het eerste artikel, dat werd gepubliceerd in *Exchange* Volume 50, Issue 1 (2021), onderzoekt Kato's bijdrage aan het debat over redding (*salvation*) in de vroege jaren zeventig. Vanwege zijn radicale standpunt en soms compromisloze toon zijn Kato's soteriologische standpunten dikwijls gekarakteriseerd als een reproductie van Westerse theologie. Dit artikel laat zien dat Kato's benadering van de heilsleer niet zozeer een specifiek Noord-Amerikaans of Westers theologisch concept herhaalt, maar eerder gelezen moet worden als een *contextuele evangelische reactie* op de theologische debatten van zijn tijd. In zijn boek *Theological Pitfalls in Africa* (1975) bekritiseerde Kato de posities van bekende inculturatie-theologen als Mbiti en Idowu en de aandacht voor politieke bevrijding binnen de Afrikaanse oecumenische beweging. Kato vreesde dat de theologische prioriteiten van inculturatie en bevrijding, twee populaire thema's binnen de theologie in Afrika in de jaren zeventig, het gezag van de Schrift zouden ondermijnen. Ook enkele maatschappelijke ontwikkelingen in zijn tijd voedden zijn bezorgdheid (o.a. de vervolging van christenen door regeringen die vanuit antiekoloniale gevoelens een rehabilitatie van de voorchristelijke traditie propageerden); deze ontwikkelingen wezen volgens hem op een verregaande politisering van het evangelie, waardoor de unieke christelijke heilsboodschap – 'Jezus Christus, en die gekruisigd' – op losse schroeven kwam te staan. Het artikel concludeert dat Kato niet tegen

contextualisatie als zodanig was, maar dat hij zich geroepen voelde om de mogelijke risico's van het contextualisatie-proces onder de aandacht te brengen en te waarschuwen voor theologische naïviteit. Het was in die context dat hij pleitte voor een stevige fundering van de theologie in de Bijbelse boodschap.

Het tweede artikel, dat werd gepubliceerd in *Exchange* Volume 50, Issue 2 (2021), analyseert Adeyemo's houding ten opzichte van ATR. In de jaren zeventig en tachtig was ook Adeyemo betrokken bij het debat over *salvation* in evangelische kringen. Dit artikel betoogt dat Adeyemo weliswaar het gezag van de Schrift en de uniciteit van het heil in Christus bevestigde, zoals ook onderstreept door Kato en erkend binnen de internationale evangelische beweging, maar dat zijn houding ten opzichte van voorchristelijke religiositeit genuanceerder was dan die van Kato. In tegenstelling tot Kato beschouwde hij ATR niet uitsluitend als een vorm van afgoderij, maar in bepaalde omstandigheden ook als een *praeparatio evangelica*, een voorbereiding op de verkondiging van het evangelie. Zo introduceerde hij het Afrikaanse concept 'kosmologisch evenwicht' (*cosmological balance*), dat hij beschouwde als een geschikt framework voor een authentieke expressie van evangelische overtuigingen in de Afrikaanse belevingswereld: door Christus wordt het kosmologische evenwicht hersteld. Op andere plaatsen in zijn oeuvre gebruikte hij mythen, voorbeelden en concepten uit ATR om het evangelie in een Afrikaanse context te articuleren. Met zijn meer genuanceerde benadering van ATR, zo concludeert het artikel, laveerde Adeyemo tussen afwijzing en revitalisering van ATR en kende hij aan ATR (en andere Afrikaanse werkelijkheden) een prominente rol toe in het ontwikkelen van een evangelische theologie voor het Afrikaanse continent.

Het derde artikel, dat werd gepubliceerd in *Mission Studies* Volume 40, Issue 1 (2023), analyseert Adeyemo's bijdrage aan de debatten in evangelische kringen over zending na Lausanne I. Een belangrijke vraag die na Lausanne I opkwam was, wat het primaat van zending is: evangelieverkondiging of sociale actie? Het artikel laat zien dat, hoewel Adeyemo beïnvloed was door het Noord-Amerikaanse dualisme, hij zich steeds meer begon te identificeren met de prioriteiten van een groep niet-Westerse theologen, die 'radicale evangelischen' (*radical evangelicals*) genoemd werden. Vanuit zijn betrokkenheid bij deze groep pleitte hij voor een brede, holistische, contextuele en op transformatie gerichte interpretatie van het zendingsmandaat: het evangelie moet weliswaar verkondigd worden, maar eerst en vooral *geleefd* worden. Dit missiologische standpunt leidde er ook toe dat hij in zijn denken prioriteit gaf aan Afrikaanse kwesties. Teleurgesteld over het tweede Internationale Congres over Wereldevangelisatie in 1989, dat volgens hem gedomineerd werd door evangelisatiestrategieën om de 'onbereikten' van de wereld te winnen, en in toenemende mate bezorgd over de toestand van het Afrikaanse continent (Apartheid, HIV/Aidsepidemie, Rwandese genocide), raakte Adeyemo ervan overtuigd dat alleen Afrikanen de Afrikaanse kwesties adequaat konden

adresseren. Hij pleitte voor het recht en de verantwoordelijkheid van Afrikaanse christelijke leiders om hun eigen contextuele theologische agenda te formuleren en na te streven. Zo riep hij Afrikaanse kerkleiders op om een profetische rol te vervullen in de strijd tegen alle vormen van zonde en onrecht (zowel persoonlijk als structureel) om zo de transformatie van Afrika te realiseren. Het artikel concludeert dat, hoewel Adeyemo niet direct reageerde op critici van Afrikaanse evangelische theologie, zijn bijdragen aan het evangelische debat over zending de kritiek ontkrachten dat Afrikaanse evangelisten slechts een Westerse vorm van christendom promoten die zich niet bezighoudt met Afrikaanse aangelegenheden.

Het vierde artikel, dat in het najaar van 2024 gepubliceerd zal worden in *Transformation: An International Journal of Holistic Mission Studies*, onderzoekt Tite Tiénou's hermeneutische bijdragen aan de Afrikaanse evangelische theologie. In zijn werk bekritiseerde Tiénou zowel Kato als John Mbiti (die wel als de vader van Afrikaanse theologie wordt beschouwd) en stelde hij dat beide theologen in dezelfde valkuil vallen, namelijk dat zij een overkoepelend conceptueel kader voor theologie in Afrika willen formuleren, of het nu gaat om de Bijbel (opgevat als één samenhangende boodschap) of Afrikaanse culturen (opgevat als één samenhangend systeem). In Tiénou's analyse schoten beide theologische benaderingen tekort; beide theologen negeerden volgens hem de eindeloze variëteit en complexiteit van het Afrikaanse leven in hun zoektocht naar een continent-brede theologie. Tiénou beargumenteerde op zijn beurt dat alle theologie plaatselijk is en stelde een driedimensionale methode voor om contextuele theologie te bedrijven. Daarbij staan de lokale gemeente (als het primaire aandachtspunt van theologie), de bredere sociaal-culturele context en de Bijbel met elkaar in gesprek. Zo kende hij de lokale gemeenschap van christenen een beslissende rol toe in het contextualiseren van evangelische theologie. Hij spreekt daarom van een 'derde weg': in plaats van een overkoepelende theologie voor heel Afrika, zou Afrikaanse evangelische theologie moeten worden bedreven in wat Tiénou 'de prescriptieve modus' noemde: lokale christenen moeten worden toegerust om het christelijk geloof te interpreteren en uit te leven in overeenstemming met hun eigen situatie. Het artikel concludeert dat Tiénou, met zijn focus op de lokale kerk als bron en focus van theologie, Afrikaanse evangelische theologen actief aanspoorde om het initiatief te nemen in het theologische debat over contextualisatie in Afrikaanse contexten.

Het vijfde artikel, dat begin 2025 zal verschijnen in *Studies in World Christianity*, bestudeert Tiénou's overwegingen bij Ali Mazrui's pleidooi voor een synthese van religies. Mazrui, één van de belangrijkste twintigste-eeuwse Afrikaanse denkers, betoogde dat het christendom zoals dat door Westerse missionarissen en zendelingen in Afrika werd geïntroduceerd ten diepste vreemd is aan de Afrikaanse cultuur. Het artikel analyseert Tiénou's bespreking van Mazrui's these dat kolonialisme en christelijke missies samen, culturele vervreemding onder Afrikanen

hebben veroorzaakt. Tiénoú bekritiseerde de ideeën van Mazrui, waaronder diens stelling dat de toekomst van Afrika ligt in het revitaliseren van het voor-koloniale verleden en zijn voorstel om te komen tot een synthese van de belangrijkste religies van Afrika. Tegelijkertijd omarmde hij Mazrui's postkoloniale perspectief als kader voor kritische reflectie. Evenals Mazrui verweet Tiénoú de Westerse koloniale machten en christelijke zendingsorganisaties dat zij hun eigen waardesystemen aan de Afrikanen hebben opgelegd, waardoor het hart van de Afrikaanse samenlevingen vernietigd werd. Gebruikmakend van Mazrui's uitdrukking 'de dialoog van de doven' (*the dialogue of the deaf*), stelde Tiénoú vragen bij de aanhoudende Westerse dominantie in de theologie. In reactie op Mazrui's postkoloniale kritiek en de aanspraak van de Westerse theologie op universaliteit, stelde Tiénoú de term 'verschil' (*difference*) voor als een centrale en beslissende categorie voor theologiseren, waar ook ter wereld. Alleen door een proces van differentiatie kan de katholiciteit van het christendom behouden blijven; anders blijft het christelijk geloof provinciaal. Daarom deed Tiénoú een beroep op Afrikaanse christenen om hun recht op 'anders zijn' uit te oefenen wanneer ze Christus proberen te volgen binnen hun eigen context. Het artikel concludeert dat Tiénoú's genuanceerde postkoloniale positie waardevolle inzichten biedt voor christenen die op zoek zijn naar manieren om het geloof binnen hun eigen context op een onderscheidende manier tot uitdrukking te brengen.

De dissertatie sluit af met een uiteenzetting en bespreking van de onderzoeksresultaten. Aan de hand van het evangelische paradigma van contextualisatie als vertaling worden de posities van Kato, Adeyemo en Tiénoú ten opzichte van contextualisatie geanalyseerd. Wat is voor hen de kern van het evangelie? In hoeverre mag de context de inhoud van het evangelie beïnvloeden? De volgende negen conclusies kunnen getrokken worden.

Ten eerste, binnen de benadering van contextualisatie als vertaling, bevestigden Kato, Adeyemo en Tiénoú de noodzaak van contextualisatie. De academische kritiek dat AEA-theologen de uitdagingen van contextualisatie verwaarloosden of zelfs negeerden, wordt niet door de onderzoeksresultaten gestaafd. Zowel Kato, Adeyemo als Tiénoú betoogden bij meerdere gelegenheden en op verschillende manieren dat theologie zich zal moeten verhouden tot de vragen van de Afrikaanse context. Hun theologische bijdragen zijn zeer contextueel van aard en kunnen alleen goed begrepen kunnen worden tegen de achtergrond van de discussies, vragen en problemen van hun eigen tijd.

Ten tweede, hoewel Kato's theologische speerpunten werden bepaald door de theologische debatten waarin hij betrokken was, moet zijn opvatting over contextualisatie eerder als missiologisch dan als theologisch worden getypeerd. Uit vrees dat het Bijbelse fundament van theologie bedreigd zou worden, trok hij een scherpe lijn tussen de inhoud en de context van het evangelie. Kato stond niet toe

dat de lokale context de inhoud van het evangelie diepgaand zou beïnvloeden. Voor Kato lijken theologie en missiologie gescheiden disciplines te zijn; de theologische inhoud wordt uitsluitend bepaald door de Bijbel en de christelijke traditie, de contexten spelen slechts een rol in de reflectie over hoe deze inhoud verkondigd moet worden. Daarom kan geconcludeerd worden dat Kato contextualisatie praktiseerde als een *missionaire strategie*, in plaats van een theologische methode. Hierbij moet benadrukt worden dat Kato, vanwege zijn vroegtijdig overlijden, slechts aan het begin van zijn theologische carrière stond. Of en zo ja, in welke richting zijn denken zich zou hebben ontwikkeld, blijft een open vraag.

Ten derde, terwijl Adeyemo en Tiénoú voortbouwden op Kato's theologische erfenis gingen ze tegelijkertijd een eigen weg door contextualisatie te omarmen als *theologische methode*. Volgens beiden bestaat de taak van de theoloog uit meer dan het verdedigen en doorgeven van eeuwenoude theologische waarheden: theologie ontstaat in de interactie tussen de Bijbelse en lokale contexten. Beiden waren ervan overtuigd dat alleen wanneer de Bijbel en de Afrikaanse context met elkaar in dialoog worden gebracht, de boodschap van het evangelie relevant kan worden. Anders zal het christelijk geloof uiteindelijk 'vreemd' blijven voor Afrikaanse christenen. Beide theologen pleitten daarom voor een dynamische en voortdurende interactie tussen de Bijbel en Afrikaanse contexten, waarbij het evangelie in en met oog op een specifieke context doordacht en geformuleerd wordt. Daarmee zijn Afrikaanse realiteiten niet alleen waardevol als instrument voor het verkondigen van een boodschap (Kato), maar een onmisbare bron voor theologiseren met een intrinsieke theologische betekenis, zij het niet van hetzelfde gewicht hebben als de Bijbel.

Ten vierde, terwijl Kato en Adeyemo ernaar streefden een theologie voor het hele Afrikaanse continent te ontwikkelen, benadrukte Tiénoú nadrukkelijk de rol van de lokale gemeenschap van christenen als constitutief voor contextualisatie. Hij stelde dat alle theologie plaatselijk bepaald is en beschreef contextualisatie als een dialoog tussen de lokale gemeenschap, de sociaal-culturele context en de Bijbel. Ik beschouw deze nadruk op de plaatselijke gemeenschap als een gradueel (niet fundamenteel) verschil tussen Adeyemo en Tiénoú, omdat beiden contextualisatie als theologische methode praktiseerden door een levendige dialoog te bevorderen tussen de Bijbel en Afrikaanse contexten, vragen en uitdagingen, zij het met verschillende accenten en aandachtspunten. In dit opzicht weerspiegelen Tiénoú's ideeën over contextualisatie een ontwikkeling naar toenemende diversificatie en verbijzondering binnen de theologie in Afrika (feministische theologie, *grassroots* theologieën enz.).

Ten vijfde lijkt er, in nauw verband met het voorgaande, een correlatie te bestaan tussen een bepaalde opvatting van contextualisatie en het begrip van de kern van het christendom. Met andere woorden, het maakt verschil voor

iemands interpretatie van de centrale christelijke boodschap of contextualisatie wordt beschouwd vanuit een missiologisch of een theologisch perspectief. Kato veronderstelde een context-overstijgende kern van de christelijke boodschap, die hij theologisch afbakende. In Adeyemo's denken is deze (evangelische) kern ook aanwezig, maar veel minder expliciet. Tiénou, door het toevoegen van het derde element van de lokale gemeenschap als bron en focus van alle theologie, beschrijft niet duidelijk wat volgens hem tot de kern van het christendom behoort; in plaats daarvan ziet hij de kern van het evangelie weergegeven in het hebben een theocentrisch wereldbeeld en levensstijl.

Ten zesde, de theologische bijdragen van Kato, Adeyemo en Tiénou met betrekking tot contextualisatie lijken eveneens de ontwikkelingen in de internationale evangelische beweging te weerspiegelen. In lijn met de uitkomsten van Lausanne I benaderde Kato contextualisatie voornamelijk vanuit een missiologisch perspectief: contextualisatie was een missionaire strategie om een tijdloze boodschap te vertalen naar andere contexten. Adeyemo, in lijn met de ontwikkelingen na Lausanne I, beschouwde contextualisatie vooral als een theologische methode: een diepgaande interactie met het voorchristelijke erfgoed en de hedendaagse problemen van Afrika was nodig om het christendom een werkelijke impact te laten hebben in het moderne Afrika. Tiénou, met zijn benadering van de lokale kerk als hermeneutische gemeenschap, sloot aan bij diversifiërende tendensen in de internationale evangelische wereld, die zich rond de eeuwwisseling steeds meer ontwikkelde tot een veelzijdige, polycentrische beweging.

Ten zevende, op basis van de onderzoeksresultaten blijkt de academische kritiek ongegrond dat Afrikaanse evangelische theologen binnen de kring van de AEA een Westerse, neokoloniale vorm van theologie propageerden en de uitdagingen van contextualisatie hebben genegeerd. Zowel Kato, Adeyemo en Tiénou hebben zich diepgaand met contextualisatie beziggehouden. Evenals elke andere theologische stroming is de Afrikaanse evangelische theologie sterk beïnvloed door theologische ontwikkelingen elders, in dit geval het Noord-Amerikaanse evangelische gedachtegoed. De Afrikaanse evangelische theologie ontwikkelde zich echter al snel tot een beweging die steeds meer haar eigen wegen zocht en haar eigen prioriteiten stelde binnen Afrika. Deze dissertatie concludeert daarom dat de kritiek dat Afrikaanse evangelische theologen die aangesloten waren bij de AEA-beweging een vorm van neokolonialisme promootten of dat zij de theologische vragen van hun tijd negeerden, ongefundeerd is. Afrikaanse evangelische theologie moet op eigen merites beoordeeld worden, niet als een adept van Noord-Amerikaans evangelisch denken; het is een diverse en dynamische theologische stroming die gekenmerkt wordt door voortdurende interactie tussen het evangelisch gedachtegoed en Afrikaanse realiteiten.

Ten achtste, ondanks het feit dat Kato, Adeyemo en Tiénou contextualisatie op uiteenlopende manieren benaderden, legden ze alle drie de nadruk op transformatie als het uiteindelijke doel van contextualisatie. Kato's probleem met inculturatie- en bevrijdingsgerichte theologieën was niet alleen dat ze voortbouwen op wat hij beschouwde als een twijfelachtig fundament, maar ook dat ze uiteindelijk niet in staat zijn om echte verandering in de samenleving teweeg te brengen. Uit zijn werk blijkt een sterke betrokkenheid bij het Afrikaanse continent; het was zijn overtuiging dat alleen Jezus Christus redding en transformatie in Afrika kan bewerkstelligen. Deze transformationele lijn in Kato's denken resoneert in het werk van Adeyemo en Tiénou. Adeyemo riep de kerk en haar leiders op om een profetische rol op te nemen; Tiénou benadrukte het onderscheidende getuigenis in woord en leven van de lokale gemeenschap (Tiénou). Binnen het dominante paradigma van contextualisatie als vertaling benadrukten zowel Adeyemo als Tiénou, in navolging van Kato, transformatie als het doel van contextualisatie.

Ten negende, er zijn kritische vragen te stellen bij het eenzijdig op cultuur-georiënteerde paradigma van contextualisatie dat vaak wordt gebruikt om de Afrikaanse evangelische theologie te bekritisieren. Critici van de theologische positie van de AEA lijken de AEA-theologie voornamelijk te beoordelen via het inculturatie-paradigma van de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw, dat de 'Afrikaansheid' van theologie door een smalle lens bekijkt in termen van het al dan niet rekening houden met voorchristelijke culturen. Kato's positie (en die van anderen die op vergelijkbare manier theologiseren) onderstreept de pluraliteit van benaderingen van contextualisatie binnen Afrika. Gezien de rijke schakering van het Afrikaanse christendom is het niet verwonderlijk dat er verschillende visies op en vormen van contextualisatie bestaan.

Kortom, deze dissertatie toont aan dat de eerste generatie Afrikaanse evangelische theologen, in het bijzonder Kato, Adeyemo en Tiénou, vanaf het begin van de AEA-beweging diepgaand reflecteerden op vragen rond contextualisatie, zij het op verschillende manieren. Kato zag de theologische noodzaak van contextualisatie, maar vreesde dat met de preoccupaties van inculturatie en bevrijding het normatieve Bijbelse fundament van de theologie verloren zou gaan. Daarom beoefende hij contextualisatie als een missionaire strategie. Voortbouwend op Kato's nalatenschap, namen Adeyemo en Tiénou tegelijkertijd afstand van zijn positie, door het concept van contextualisatie als theologische methode te omarmen. In hun ogen kan het evangelie alleen gecontextualiseerd worden door een diepe en voortdurende interactie tussen de Bijbel en het verleden en heden van Afrika (Adeyemo) en lokale gemeenschappen (Tiénou).

Tot slot laat deze dissertatie de theologische diversiteit onder Afrikaanse evangelische theologen zien. De Afrikaanse evangelische theologie kan niet beschreven worden als een monolithische entiteit; in plaats daarvan heeft de

Afrikaanse evangelische theologie binnen de kring van de AEA vanaf het begin verschillende stemmen en verschillende accenten gehad. Daarom onderstreept mijn onderzoek dat algemene categorieën die vaak gebruikt worden om het Afrikaanse (evangelische) christendom te beschrijven, zoals 'evangelisch', 'oecumenisch', 'conservatief' of 'liberaal', problematisch zijn. De zoektocht van Kato, Adeyemo en Tiénou naar een theologie die Bijbels, Afrikaans, contextueel en op transformatie gericht is, verdient academische aandacht en waardering.

Curriculum Vitae

W.T. (Wouter) van Veelen MA (born 1982) studied theology at Utrecht University and Kampen Theological University (now located at Utrecht). For his master's thesis at Utrecht University, he researched approaches to and interpretations of the Bible by Congolese pastors in Lubumbashi, Democratic Republic of the Congo. After his studies, he served as a minister in Loenen aan de Vecht, near Amsterdam. He then emigrated with his family to France to serve the Evangelical–Protestant churches in and around Anduze, the Cevennes. Currently serving as pastor at the Magnificatkerk in Tiel, the Netherlands, he is also a guest lecturer at the Faculté Internationale de Théologie Evangélique et Protestante in Côte d'Ivoire and Bénin.

